

Inledning

Grupptalan mot Skandias medlemmar har av Handelsbanken Liv, som är ett vinstutdelande livförsäkringsbolag, erbjudits förmånliga flyttvillkor vid överflyttning av sparande till bolaget. Att erbjuda medlemmarna förbättrade valmöjligheter ligger enligt Föreningens styrelse väl inom ramen för föreningens övergripande syfte. Mot denna bakgrund har föreningen för sina medlemmar förhandlat fram närmare villkor för en flytt av försäkringskapitalet till Handelsbanken Liv som är väsentligt bättre än vad som gäller generellt.

Föreningen har uppdragit åt oss att lämna en kortfattad redovisning av vad det innebär att flytta försäkringskapitalet från ett ömsesidigt verkande system i Skandia Liv till ett vinstutdelande livförsäkringsbolag som Handelsbanken Liv, samt att redovisa de av Handelsbanken Liv erbjudna gynnsamma flyttvillkoren för föreningens medlemmar. Vi vill särskilt understryka att redovisningen är generell. Beslut om eventuell flytt av försäkringskapital måste basera sig på en analys av den enskilda försäkringstagarens villkor, preferenser och situation i övrigt.

Att spara i ömsesidigt bedrivet eller vinstutdelande bolag
I ett ömsesidigt verkande bolag – som Skandia Liv - går överskottet tillbaka till försäkringstagarna. För att klara sina åtaganden och över tid jämna ut upp- och nedgångar på den finansiella marknaden (i tillgångarnas värde) bygger bolaget upp en konsolideringsfond. Om bolaget ändå inte klarar sina åtaganden står försäkringstagarna risken för detta. I ett vinstutdelande bolag – som Handelsbanken Liv - avsätts inga medel till konsolideringsfond utan aktieägarna, d.v.s. Handelsbanken, måste skjuta till pengar om bolaget inte kan uppfylla sina garanterade åtaganden. För att stå denna risk får bolaget normalt en del av överskottet.

I detta sammanhang kan noteras att Finansinspektionen i sin rapport ”Intressekonflikter i livbolagen” (Finansinspektionens rapport 2003:2) konstaterade att flera affärer mellan livbolag och närstående bolag har visat på intressekonflikter som finns i koncerner med bolag som *inte* får dela ut vinst till aktieägarna. Inom livbolagen förekommer även konflikter mellan olika försäkringskollektiv, men, fastslår Finansinspektionen, det är framförallt misstankarna om påverkan på livbolagens styrning som har uppmärksammats och som lett till att förtroendet för branschen delvis har rubbats. Det kan konstateras att en av dessa affärer utgjordes av Skandias försäljning av kapitalförvaltningsbolaget Skandia Asset Management till Den norske Bank – och som ju också låg till grund för Föreningen Grupptalan mot Skandias stämning mot Skandia AB.

Den 1 januari 2002 ombildades Handelsbanken Liv från ett ömsesidigt bedrivet aktiebolag till ett vinstutdelande. I samband med att Handelsbanken Liv ansökte om tillstånd att få genomföra denna förändring gjorde Finansinspektionen en ingående bedömning i frågan om ändringen kunde antas försämra rätten för försäkringstagare och

andra ersättningsberättigade. Beslutet att stadfästa ändringen i bolagsordningen för Handelsbanken Liv – dvs att godkänna ändringen från ömsesidigt bedrivet bolag till vinstutdelande – fattades efter en likaledes ingående bedömning av regeringen. I Finansinspektionens bedömning och regeringens beslut gjordes ett antal principiella överväganden om försäkringstagarnas ställning i ömsesidigt bedrivna bolag i relation till försäkringstagarnas ställning i vinstutdelande bolag. Att som sparare gå från Skandia Liv och byta till Handelsbanken Liv innebär att man går från ett ömsesidigt bedrivet bolag till ett vinstutdelande. De principiella frågorna är således i stort desamma. Det finns därför skäl att redovisa centrala delar av Finansinspektionens och regeringens överväganden inför Handelsbanken Livs övergång till vinstutdelande verksamhet.

Finansinspektionen sammanfattade ombildningens innebörd på följande sätt. *Befintliga återbäringsmedel samt de kollektiva konsolideringsmedlen gottskrivs försäkringstagarna. Samtidigt överförs det ekonomiska ansvaret för försäkringsrisker och driftskostnader på aktieägaren mot på visst sätt garanterade avgifter för dessa risker. Den finansiella risken stannar i stor utsträckning på försäkringstagarna genom villkorad återbäring relaterad till nettoavkastningen. Nytt riskkapital i form av aktiekapital tillskjuts mot att försäkringstagarna avstår tio procent av framtida totalavkastning.*

I 12 kap. 15 och 16 §§ Försäkringsrörelselagen ställs en rad villkor för att en övergång till vinstutdelande verksamhet ska kunna tillåtas:

En kvalificerad majoritet på bolagsstämman ska rösta för ändringen av bolagsordningen
Försäkringstagare vars rätt berörs av villkoret ska underrättas
Inte mer än 50 procent av de försäkringstagare som hörts av eller mer än 10 procent av samtliga underrättade försäkringstagare får motsätta sig ändringen
Fonderingar och andra övervärden i bolaget ska gottskrivas försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkring som återbäring eller på annat sätt
Ändringen ska inte kunna antas försämra rätten för försäkringstagare och andra ersättningsberättigade på grund av försäkring

Regeringen fann att samtliga lagliga förutsättningar var uppfyllda och godkände därmed ändringen. Det kan i detta sammanhang noteras att av de 271 367 försäkringstagare som bedömdes vara berörda av ombildningen hördes 77 procent (208 199 försäkringstagare) av inom föreskriven tid. Av dessa svarade 98 procent (203 678) ja till ombildningen, medan 2 procent (4 521 försäkringstagare) sa nej.

Som framgår av 12 kap. 15 § första stycket i Försäkringsrörelselagen gäller, som en övergripande förutsättning för en övergång till vinstutdelande verksamhet, att ändringen inte kan antas försämra rätten för försäkringstagare och andra ersättningsberättigade på grund av en försäkring. Av störst intresse är därför givetvis Finansinspektionens och regeringens bedömningar i frågan om huruvida ändringen kunde antas försämra rätten för försäkringstagare och andra ersättningsberättigade på grund av försäkring.

Regeringen anförde beträffande övergång från ömsesidigt bedrivet bolag till vinstutdelande att frågan om försäkringstagarnas rätt kan antas försämrats tar sikte på framtiden och att de situationer som ska jämföras med varandra inte är likvärdiga eftersom delvis olika förutsättningar gäller. Enligt regeringen är det naturligt att prövningen görs så att förhållanden som isolerat innebär en försämring, t.ex. att kostnadsbesparingar i bolaget inte kommer försäkringstagarna till godo, måste uppvägas av andra förhållanden som innebär förbättringar, t.ex. att det inte finns någon skyldighet att täcka underskott om bolaget går sämre än planerat.

Handelsbanken Liv bedriver vinstutdelande verksamhet under förhållanden som innebär att försäkringstagarnas samtliga rättigheter och skyldigheter avseende försäkringarna, inklusive rätten till återbäring, bestäms genom försäkringsavtal och andra försäkringsvillkor. Regeringen slår fast att försäkringstagarna därmed juridiskt sett får en säkrare fordran med förmånsrätt till försäkringskapitalet samtidigt som återbäringen inte kan tas i anspråk för förlusttäckning. Till detta kommer att placeringsregler gäller för att säkerställa försäkringskapitalet.

Handelsbanken Livs verksamhet bedrivs så att försäkringstagarna garanteras en årlig ränta om 3 procent på det garanterade kapitalet. De har årligen rätt till 90 procent av den framtida verkliga totalavkastningen. 10 procent tillfaller Handelsbanken. Med totalavkastning avses direktavkastning, t.ex. räntor och aktieutdelningar, samt realiserade och orealiserade värdeförändringar på placeringstillgångarna. Om totalavkastningen understiger försäkringstagarens garanterade ränta reduceras dennes tidigare gottskrivna villkorade återbäring i motsvarande mån. Försäkringstagarens villkorade återbäring bär således utöver sin egen finansiella risk även risken för att dennes garanterade ränta inte uppnås varje år under försäkringstiden. Beräkningen av den villkorade återbäringen görs individuellt för varje försäkring. Bolaget och inte den enskilde försäkringstagaren bär risken för att den genomsnittliga avkastningen under hela försäkringsperioden uppgår till den garanterade nivån.

Regeringen fastslog också att vare sig de ekonomiska kalkyler som finns eller jämförelser med historisk avkastning och konsolidering ger något belägg för att det ekonomiska utbytet för försäkringstagarna skulle försämrats vid övergång till vinstutdelande verksamhet. Det skall dock noteras att vare sig Finansinspektionen eller Regeringen heller uttalar att det finns säkra belägg för att utvecklingen generellt kan förväntas bli bättre. Det framhålls också att hänsyn måste tas till principerna för bestämmandet av försäkringstagarnas kostnader för försäkringarna. I Handelsbanken Liv som vinstutdelande bolag ska försäkringsrisken och driftskostnadsrisken fullt ut bäras av aktieägarna mot att försäkringstagarna betalar i försäkringsavtal fastställda avgifter (se om försäkringsbolagens avgifter nedan, sid 8).

Regeringen konstaterade också att eftersom försäkringstagarens samtliga kostnader och förmåner för försäkringen ska framgå direkt av försäkringsvillkoren ges också bättre möjligheter till prisjämförelser i konkurrens med andra finansiella tjänster.

Regeringen fann sammantaget att ombildningen av Handelsbanken Liv till ett vinstutdelande livförsäkringsaktiebolag inte kan antas försämra rätten för försäkringstagare och andra ersättningsberättigade på grund av försäkring.

Det skall framhållas att såväl Finansinspektionen som regeringen gjort sina bedömningar i frågan om huruvida en övergång till vinstutdelande bolag kan försämra för försäkringstagarna utifrån utgångspunkten att försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade som *kollektiv* inte får försämrade villkor. Regeringen anförde att ombildningen kan godtas även om det inte kan uteslutas att vissa enskilda försäkringstagare får ett sämre ekonomiskt utbyte. Finansinspektionen framhöll i sitt yttrande att *”Utifrån rimliga antaganden och med reservation för den osäkerhet som finns inbyggt i det faktum att det är fråga om bedömning av resultat av en mycket lång framtida utveckling, kan det antas att den klart övervägande delen av Handelsbanken Livs försäkringstagares och andra ersättningsberättigades ekonomiska rätt, i form av rätt till framtida återbäring, inte kan anses försämrade vid en ombildning. Frågan om hur många av dessa som kan antas få en försämrad rätt till framtida återbäring är mycket svårbedömd. Inte heller ger lagtexten eller förarbetena någon vägledning i frågan om hur många som kan tillåtas få en försämrad rätt till framtida återbäring i varje enskilt fall. Inspektionen kan dock konstatera att det inte kan uteslutas att vissa försäkringstagare kan antas få en försämrad ekonomisk rätt.”*

Motsvarande resonemang kan föras beträffande valet mellan att stanna kvar i Skandia Liv eller att byta till Handelsbanken Liv. Det kan inte uteslutas att vissa försäkringstagare skulle få ett sämre utfall om de byter till Handelsbanken Liv. Det skall mot denna bakgrund betonas att Handelsbanken Liv i överenskommelsen med Föreningen Grupptalan mot Skandia åtagit sig att lämna Föreningens medlemmar kostnadsfri försäkringsrådgivning avseende flytt av försäkringskapital till Handelsbanken Liv. I Handelsbanken Livs åtagande ingår också *att avråda från byte om det i enskilt fall bedöms kunna ge negativa ekonomiska effekter.*

Vid förhandlingarna mellan Föreningen grupptalan mot Skandia och Handelsbanken Liv har Handelsbanken Liv också betonat betydelsen av lagen om finansiell rådgivning (2003:862) som trädde i kraft den 1 juli 2004. Konsumenternas Försäkringsbyrå konstaterar om denna lag att den på försäkringsområdet innebär att det bolag som lämnar råd om eller säljer t ex pensions- och kapitalförsäkringar till en konsument måste se till att deras personal har tillräckliga kunskaper och att det som sägs vid rådgivningstillfället dokumenteras så att det framgår att konsumenten har fått den information som krävs. Det är viktigt att säljaren/rådgivaren i kontakterna med konsumenter tydligt skiljer på vad som är placeringsråd respektive vad som är marknadsföring eller information om

produkter.

Bolaget måste säkerställa att den personal som lämnar råd har tillräckliga kunskaper och känna till innehållet i relevanta lagar och regler med utgångspunkt från rådgivningens inriktning, omfattning och svårighetsgrad.

Finansinspektionen presenterade den 6 april 2005 en rapport (avseende 2001-2003) om försäkringsbolagens avgifter på bl a pensionssparande.

I rapporten framhålls att låga avgifter ofta används i livbolagens marknadsföring. Finansinspektionen konstaterar emellertid att om bolagen inte tar ut tillräckligt höga avgifter kommer det på sikt leda till att återbäringsräntan hålls nere och att det inte är acceptabelt att under en längre period låta avgifterna vara så låga så att de inte täcker kostnaderna. Skandia Liv har tagit ut högre avgifter än de behöver. I rapporten är tyngdpunkten lagd på den ömsesidigt bedrivna livförsäkringsverksamheten. Eftersom Handelsbanken Liv har försäkringar som innehåller garantier och i väsentliga delar påminner om traditionell livförsäkring, har FI valt att inkludera Handelsbanken Liv i redovisningen. Finansinspektionen konstaterar att eftersom bolaget är vinstutdelande, och med återbäringsbestämmelser som säger att ägaren svarar för såväl överskott som underskott i avgifter, är det ägarens kapital som belastas med det underskott som uppstått under perioden.

Rapporten visar även att flera bolag låter individuella pensionsförsäkringar subventionera avtalspension och övrig tjänstepension. En långsiktig subventionering av ett visst försäkringsbestånd på ett annat försäkringsbestånds bekostnad strider mot lagen.

Särskilda villkor för Föreningen Grupptalan mot Skandias medlemmar
De särskilt gynnsamma villkoren för föreningens medlemmar vid flytt av försäkringskapital till Handelsbanken Liv

Handelsbanken Liv erbjuder generellt kostnadsfri försäkringsrådgivning avseende flytt av försäkringskapital till bolag. Ett erbjudande som riktas särskilt till föreningens medlemmar är dock att Handelsbanken Liv erbjuder en kompletterande kostnadsfri rådgivning exempel avseende familjerättslig rådgivning inom rimliga gränser med hänsyn till försäkringslösningen och dess omfattning. Handelsbanken Liv gör därtill i överenskommelsen med föreningen ett uttryckligt åtagande att avråda från byte om det i ett enskilt fall bedöms kunna ge negativa ekonomiska effekter. Även om denna utfästelse följer av rådgivningslagen ligger det ett värde i att detta särskilt markeras i överenskommelsen med föreningen.

En väsentlig fördel i förhållande till vad som gäller generellt är att Handelsbanken Liv avstår från att – inom ramen för den risksumma försäkringen i Skandia Liv har – göra en förnyad riskbedömning. Detta gäller dock inte om medlemmen har pågående

premiebefrielse eller utbetalning av sjukersättning. Risken måste vidare vara förenlig med bolagets riskpolicy

En betydande fördel för medlemmarna jämfört med vad som gäller generellt är att Handelsbanken Liv åtar sig att beträffande försäkring som inte är under utbetalning ersätta medlem för sådan avgift som Skandia Liv enligt prislista av den 1 april 2005 tar ut till följd av flyttning av försäkringskapital, inklusive eventuell avgift avsedd att täcka underkonsolidering i Skandia Liv.

För försäkring som är under utbetalning åtar sig Handelsbanken Liv att ersätta medlem för sådan avgift som Skandia Liv enligt prislista av den 1 april 2005 tar ut till följd av flyttning av försäkringskapital till annat bolag. Detta gäller dock inte eventuell avgift avsedd att täcka underkonsolidering i Skandia Liv. Försäkringen måste vidare tecknas med minst fem års utbetalningstid i bolaget.

Sammanfattningsvis kan sägas att de framtagna flyttningsvillkoren som bl a. kompenserar för uppkommande merkostnader, ger föreningens medlemmar uppenbara fördelar jämfört med vad som gäller normalt.

Härutöver ska avslutningsvis framhållas att

att det är förenligt med Föreningens stadgar och i linje med Föreningens övergripande syfte att inom det ovan redovisade initiativet bidra till att öka medlemmarnas valmöjligheter vid val av försäkringsbolagsform

att ovan redovisade analyser visar att övergången från ömsesidigt verkande system till vinstutdelande försäkringsbolag inte kan bedömas medföra negativa ekonomiska effekter för den övervägande delen av försäkringstagarna. Detta utesluter inte att byte av försäkringsbolag kan innebära en ekonomisk förlust för den enskilde försäkringstagaren. Om det vid rådgivningstillfället kan befaras att en flyttning skulle innebära sådan risk för den enskilde har Handelsbanken Liv en aktiv avrådningsplikt.

samt att valet av försäkringsbolagsform måste ske individuellt med utgångspunkt från varje enskild försäkringstagares individuella villkor, situation och personliga preferenser

Stockholm den 8 april 2005

Percy Bratt

Clarence Crafoord